

BÀI CA PHONG CẢNH HƯƠNG SƠN

CHU MẠNH TRINH

(Hương Sơn phong cảnh ca)

TIỂU DẪN

Chu Mạnh Trinh (1862 – 1905) tự Cán Thân, hiệu Trúc Vân, người làng Phú Thị, tổng Mễ Sở, huyện Đông Yên, phủ Khoái Châu (nay thuộc huyện Văn Giang, tỉnh Hưng Yên), đỗ tiến sĩ năm 1892. Ông là một người tài hoa, không chỉ có tài làm thơ Nôm mà còn có tài về kiến trúc, đã từng tham gia trùng tu chùa Thiên Trù trong quần thể Hương Sơn. Có thể bài hát nói này được ông viết trong dịp ấy.

Hương Sơn (hay chùa Hương) là một quần thể thắng cảnh và kiến trúc nổi tiếng ở huyện Mĩ Đức, tỉnh Hà Tây (nay thuộc Hà Nội). Lễ hội chùa Hương diễn ra vào mùa xuân, từ tháng giêng đến tháng ba âm lịch hằng năm.

VĂN BẢN

Bầu trời cảnh Bụt,
Thú Hương Sơn ao ước bấy lâu nay.
Kìa non non, nước nước, mây mây,
“Đệ nhất động”⁽¹⁾ hỏi là đây có phải ?
Thỏ thẻ rừng mai chim cúng trái⁽²⁾,
Lững lờ khe Yến⁽³⁾ cá nghe kinh.
Vẳng bên tai một tiếng chày kinh⁽⁴⁾,
Khách tang hải⁽⁵⁾ giạt mình trong giấc mộng.
Này suối Giải Oan, này chùa Cửa Võng⁽⁶⁾,
Này hang Phật Tích, này động Tuyết Quỳnh⁽⁷⁾,
Nhác trông lên ai khéo hoạ hình,
Đá ngũ sắc⁽⁸⁾ long lanh như gấm dệt.

(1) *Đệ nhất động* : tương truyền Trịnh Sâm (ở ngôi chúa từ 1767 đến 1782) thăm thắng cảnh Hương Sơn đã đích thân để năm chữ *Nam thiên đệ nhất động* (Động đẹp nhất trời Nam).

(2) *Trái* : trái cây.

(3) *Khe Yến* : tức suối Yến, thuộc làng Yến Vi, trong quần thể Hương Sơn ; *kinh* ở đây là kinh Phật, chỉ các bài thuyết pháp của Đức Phật.

(4) *Chày kinh* : chày đánh chuông, giống như hình con cá kinh.

(5) *Khách tang hải* (*tang* : cây dâu ; *hải* : biển. Sách cổ : *Thương hải biến vi tang điền* – Biển xanh biến thành ruộng dâu hoặc *Tang điền biến vi thương hải* – Ruộng dâu biến thành biển xanh, ý nói cuộc đời biến đổi) : khách đến từ cõi đời trần tục luôn biến động, thịnh suy khôn lường.

(6) *Suối Giải Oan, chùa Cửa Võng* : những di tích của quần thể Hương Sơn.

(7) *Hang Phật Tích* : hang lưu dấu vết Phật ; *động Tuyết Quỳnh* : một động nhỏ gần động Hương Tích.

(8) *Ngũ sắc* : như đá trong động dưới ánh sáng trở nên huyền ảo như đá năm màu (xanh, đỏ, vàng, đen, trắng).

Thăm thẳm một hang lồng bóng nguyệt⁽¹⁾,
Gập ghềnh mấy lối uốn thang mây⁽²⁾,
Chùng giang sơn còn đợi ai đây,
Hay tạo hoá⁽³⁾ khéo ra tay xếp đặt.
Lần tràng hạt niệm Nam mô Phật⁽⁴⁾,
Cửa từ bi công đức⁽⁵⁾ biết là bao !
Càng trông phong cảnh càng yêu.

(Theo *Tuyển tập thơ ca trù*,
NXB Văn học, Hà Nội, 1997)

HƯỚNG DẪN ĐỌC THÊM

1. Mở đầu *Bài ca phong cảnh Hương Sơn* là câu thơ *Bầu trời cảnh Bụt*. Anh (chị) hiểu câu này như thế nào? Câu này gợi cảm hứng gì cho cả bài hát nói? Không khí tâm linh của cảnh Hương Sơn thể hiện ở những câu thơ nào?
2. Nhà thơ tả cảm giác của khách vãn cảnh Hương Sơn khi nghe tiếng chuông chùa như sau :

*Vẳng bên tai một tiếng chày kinh,
Khách tang hải giật mình trong giấc mộng.*

Hãy nhận xét về cách cảm nhận phong cảnh thiên nhiên của người xưa.

3. Phân tích nghệ thuật tả cảnh của tác giả, đặc biệt chú ý đến việc tả không gian, màu sắc, âm thanh.

(1) *Bóng nguyệt* : bóng trăng.

(2) *Thang mây* : lối đi lên Hương Sơn gập ghềnh uốn lượn, có mây phủ trông như thang bằng mây.

(3) *Tạo hoá* : ông Trời.

(4) *Tràng hạt* : chuỗi hạt làm thành vòng mà các Phật tử thường dùng để lần từng hạt một khi đọc kinh, niệm Phật. *Nam mô Phật* : câu niệm đầy đủ là *Nam mô A Di Đà Phật*. *A Di Đà* là tên một vị Phật quan trọng thờ trong chùa. *Nam mô* nghĩa là “nguyện cung kính tuân theo”.

(5) *Cửa từ bi* (*từ* : thương yêu chúng sinh hết mực như mẹ thương con ; *bi* : thông cảm sâu sắc với nỗi khổ của chúng sinh) : cửa nhà Phật. *Công đức* : công năng phúc đức có được nhờ làm việc thiện.